

Tattva bodhaḥ

with English Transliteration

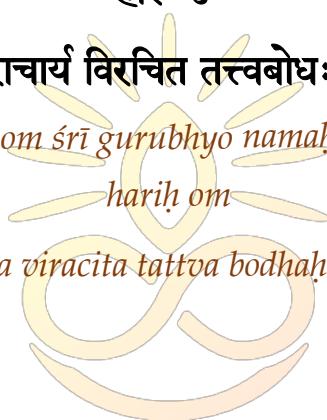
ॐ श्री गुरुभ्यो नमः

हरिः ॐ

॥ अथ श्री शङ्कराचार्य विरचित तत्त्वबोधः प्रकरण ग्रंथम् ॥

*om śrī gurubhyo namah
hariḥ om*

॥ *atha śrī śaṅkarācārya viracita tattva bodhaḥ prakaraṇa grantham* ॥

॥ मङ्गलाचरणम् ॥

māngalācaraṇam

वासुदेवेन्द्रयोगीन्द्रं नत्वा ज्ञानप्रदं गुरुम्

मुमुक्षूणां हितार्थाय तत्त्वबोधोऽभिधीयते ॥

vāsudevendrayogīndram natvā jñānapradam gurum

mumukṣūṇām hitārthāya tattvabodho 'bhidhīyate

Chapter 1

॥ अथ साधनचतुष्य विचारः ॥

atha sādhanacatuṣṭaya vicāraḥ

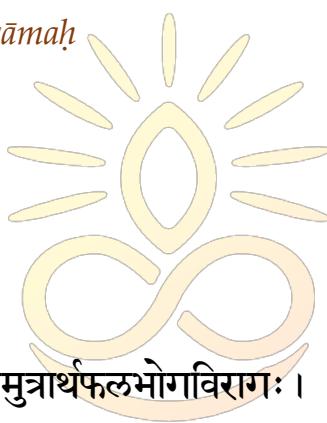
साधनचतुष्यसंपन्नाधिकारिणां मोक्षसाधनभूतं तत्त्वविवेकप्रकारं वक्ष्यामः ।

*sādhanacatuṣṭayasampannādhikāriṇāṁ mokṣasādhanabhūtaṁ
tattvavivekaprakāraṁ vakṣyāmaḥ*

साधनचतुष्यं किम् ?

sādhanacatuṣṭayam kim?

नित्यानित्यवस्तुविवेकः । इहामुत्रार्थफलभोगविरागः ।

शमादिषट्कसम्पत्तिः । मुमुक्षुत्वं चेति ।

nityānityavastuvivekaḥ

ihāmutrārtha phalabhogavirāgaḥ

śamādiṣaṭkasampattiḥ

mumukṣutvaṁ ceti

नित्यानित्यवस्तुविवेकः कः ?

nityānityavastuvivekaḥ kah ?

नित्यवस्त्वेकं ब्रह्म तद्व्यतिरिक्तं सर्वमनित्यम् ।

nityavastvekaṁ brahma tadvyatiriktaṁ sarvamanityam

अयमेव नित्यानित्यवस्तुविवेकः ।

ayameva nityānityavastuvivekaḥ

विरागः कः ?

virāgaḥ kah ?

इह-स्वर्गभोगेषु इच्छाराहित्यम् ।

iha-svargabhogeṣu icchārāhityam

शमादि-साधन-संपत्तिः का ?

śamādi-sādhana-sampattiḥ kā ?

शमो दम उपरमस्तितिक्षा श्रद्धा समाधानं चेति ।

śamo dama uparamastitikṣā śraddhā samādhānam ceti

शमः कः ?

śamah kah ?

मनोनिग्रहः ।

manonigrahaḥ

दमः कः ?

damah kah ?

चक्षुरादिबाह्येन्द्रियनिग्रहः ।

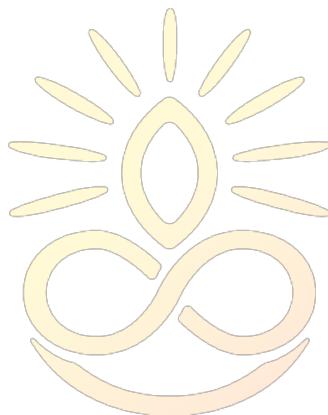
cakṣurādibāhyendriyanigrahaḥ

उपरमः कः ?

uparamah kah ?

स्वधर्मानुष्ठानमेव ।

svadharmaṇuṣṭhānameva

तितिक्षा का ?

titikṣā kā ?

शीतोष्णसुखदुःखादिसहिष्णुत्वम् ।

śītōṣṇasukhaduḥkhādisahiṣṇutvam

श्रद्धा कीटशी ?

śraddhā kīdṛśī ?

गुरुवेदान्तवाक्यादिषुविश्वासः श्रद्धा ।

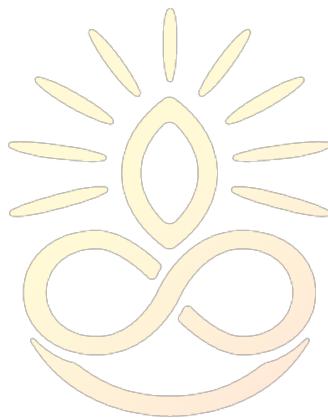
guruvedāntavākyādiṣuviśvāsaḥ śraddhā

समाधानं किम् ?

samādhānam kim ?

चित्तैकाग्रता ।

cittaikāgratā

मुमुक्षुत्वं किम् ?

mumukṣutvam kim ?

मोक्षो मे भूयाद् इति इच्छा ।

mokṣo me bhūyād iti icchā

एतत् साधनचतुष्टयम् ।

etat sādhanacatuṣṭayam |

ततस्तत्त्वविवेकस्याधिकारिणो भवन्ति ।

tatastattvavivekasyādhikāriṇo bhavanti |

Chapter 2

॥ अथ व्यष्टि-विचारः ॥

atha vyashti-vicārah

तत्त्वविवेकः कः ?

tattvavivekah kah ?

आत्मा सत्यं तदन्यत् सर्वं मिथ्येति ।

ātmā satyam tadanyat sarvam mithyeti

आत्मा कः ?

ātmā kah ?

स्थूलसूक्ष्मकारणशारीराद्व्यतिरिक्तः पञ्चकोशातीतः सन् अवस्थात्रयसाक्षी

सच्चिदानन्दस्वरूपः सन् यस्तिष्ठति स आत्मा ।

*sthūlasūkṣmakāraṇśarīrādvyatiriktaḥ pañcakosātītah san avasthātrayasākṣī
saccidānandasvarūpaḥ san yastiṣṭati sa ātmā*

स्थूलशारीरं किम् ?

sthūlaśarīram kim ?

पञ्चीकृतपञ्चमहाभूतैः कृतं सत्कर्मजन्यं सुखदुःखादिभोगायतनं शारीरं अस्ति जायते

वर्धते विपरिणमते अपक्षीयते विनश्यतीति षड्विकारवदेतत्स्थूलशारीरम् ।

*pañcikṛtapañcamahābhūtaiḥ kṛtam satkarmajanyam
sukhaduḥkhādibhogāyatanam śarīram asti jāyate vardhate vipariṇamate
apakṣīyate vinaśyatīti ṣaḍvikāravadetatsthūlaśarīram*

सूक्ष्मशरीरं किम् ?

sūkṣmaśarīram kim ?

अपञ्चीकृतपञ्चमहाभूतैः कृतं सत्कर्मजन्यं सुखदुःखादिभोगसाधनं पञ्चज्ञानेन्द्रियाणि
पञ्चकर्मेन्द्रियाणि पञ्चप्राणादयो मनश्चैकं बुद्धिश्चैका एवं सप्तदशकलाभिः सह यत्तिष्ठति
तत्सूक्ष्मशरीरम् ।

*apañcīkṛtapañcamahābhūtaih kṛtam satkarmajanyam
sukhaduḥkhādibhogaśādhanam pañcajñānendriyāṇi pañcakarmendriyāṇi
pañcaprāṇādayo maṇaścaikam buddhiścaikā evam saptadaśakalābhīḥ saha
yattiṣṭhati tatsūkṣmaśarīram*

श्रोत्रं त्वक् चक्षु रसना ग्राणमिति पञ्चज्ञानेन्द्रियाणि ।

śrotram tvak cakṣū rasanā ghrāṇamiti pañcajñānendriyāṇi

श्रोत्रस्य दिग्देवता ।

śrotrasya digdevatā

त्वचो वायुः ।

tvaco vāyuḥ

चक्षुषः सूर्यः ।

cakṣuṣah sūryah

रसनाया वरुणः ।

rasanāyā varuṇah

ग्राणस्य अश्विनौ ।

ghrāṇasya aśvinau

इति ज्ञानेन्द्रियदेवताः ।

iti jñānendriyadevatāḥ

āś

श्रोत्रस्य विषयः शब्दग्रहणम् ।

srotrasya viṣayaḥ śabdagrahaṇam

त्वचो विषयः स्पर्शग्रहणम् ।

tvaco viṣayaḥ sparśagrahaṇam

चक्षुषो विषयो रूपग्रहणम् ।

cakṣuṣo viṣayo rūpagrahaṇam

रसनाया विषयो रसग्रहणम् ।

rasanāyā viṣayo rasagrahaṇam

घ्राणस्य विषयो गन्ध ग्रहणमिति ।

ghrāṇasya viṣayo gandha grahaṇamiti

वाक्पाणिपादपायूपस्थानीति पञ्चकर्मेन्द्रियाणि ।

vākpāṇipādapāyūpasthānīti pañcakarmendriyāṇi

वाचो देवता वह्निः ।

vāco devatā vahniḥ

हस्तयोरिन्द्रः ।

hastayorindraḥ

पादयोर्विष्णुः ।

pādayorviṣṇuḥ

पायोर्मृत्युः ।

pāyormṛtyuḥ

उपस्थस्य प्रजापतिः ।

upasthasya prajāpatiḥ

इति कर्मेन्द्रियदेवताः ।

iti karmendriyadevatāḥ

āś

वाचो विषयो भाषणम् ।

vāco viṣayo bhāṣaṇam

पाण्योर्विषयो वस्तुग्रहणम् ।

pānyorviṣayo vastugrahaṇam

पादयोर्विषयो गमनम् ।

pādayorviṣayo gamanam

पायोर्विषयो मलत्यागः ।

pāyorviṣayo malatyāgaḥ

उपस्थस्य विषय आनन्द इति ।

upasthasya viṣaya ānanda iti

कारणशरीरं किम् ?

kāraṇaśarīram kim ?

अनिर्वाच्यानाद्यविद्यारूपं शरीरद्वयस्य कारणमात्रं सत्स्वरूपाज्ञानं निर्विकल्पकरूपं

यदस्ति तत्कारणशरीरम् ।

*anirvācyānādyavidyārūpaṁ śarīradvayasya kāraṇamātram satsvarūpājñānam
nirvikalpakarūpaṁ yadasti tatkāraṇaśarīram*

अवस्थात्रयं किम् ?

avasthātrayam kim ?

जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थाः ।

jāgratsvapnasuṣuptyavasthāḥ

जाग्रदवस्था का ?

jāgradavasthā kā ?

श्रोत्रादिज्ञानेन्द्रियैः शब्दादि-विषयैश्च ज्ञायते इति या सा जाग्रदवस्था ।

śrotrādijñānendriyaiḥ śabdādi-viṣayaiśca jñāyate iti yā sā jāgradavasthā

स्थूलशरीराभिमानि आत्मा विश्व इत्युच्यते ।

sthūlaśarīrābhimāni ātmā viśva ityucyate

स्वप्नावस्था केति चेत् ?

svapnāvasthā keti cet ?

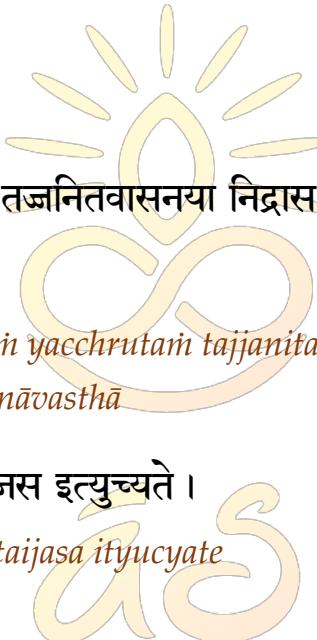
जाग्रदवस्थायां यद्दृष्टं यच्छ्रुतं तज्जनितवासनया निद्रासमये यः प्रपञ्चः प्रतीयते सा

स्वप्नावस्था ।

jāgradavasthāyām yaddṛṣṭam yacchrutam tajjanītavāsanayā nindrāsamaye yaḥ prapañcaḥ pratīyate sā svapnāvasthā

सूक्ष्मशरीराभिमानि आत्मा तैजस इत्युच्यते ।

sūkṣmaśarīrābhimāni ātmā taijasa ityucyate

अथ सुषुप्त्यवस्था का ?

atha suṣuptyavasthā kā ?

अहं किमपि न जानामि सुखेन मया निद्राऽनुभूयत इति सुषुप्त्यवस्था ।

aham kimapi na jānāmi sukhenā mayā nindrā'nubhūyata iti suṣuptyavasthā

कारणशरीराभिमानि आत्मा प्राज्ञ इत्युच्यते ।

kāraṇaśarīrābhimāni ātmā prājña ityucyate

पञ्चकोशाः के ?

pañcakośāḥ ke ?

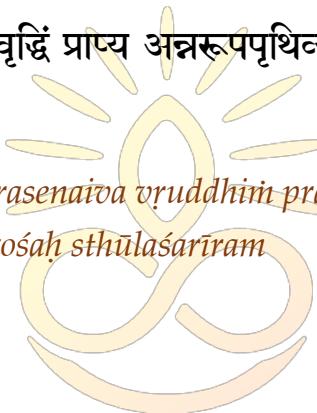
अन्नमयः प्राणमयो मनोमयो विज्ञानमय आनन्दमयश्चेति ।

annamayah prāṇamayo manomayo vijñānamaya ānandamayaśceti

अन्नमयः कः ?

annamayah kah ?

अन्नरसेनैव भूत्वा अन्नरसेनैव वृद्धिं प्राप्य अन्नरूपपृथिव्यां यद्विलीयते तदन्नमयः कोशः स्थूलशरीरम् ।

प्राणमयः कः ?

prāṇamayah kah ?

प्राणाद्याः पञ्चवायवः वागादीन्द्रियपञ्चकं प्राणमयः कोशः ।

prāṇādyāḥ pañcavāyavah vāgādīndriyapañcakam prāṇamayah kośah

मनोमयः कः ?

manomayah kah ?

मनश्च ज्ञानेन्द्रियपञ्चकं मिलित्वा यो भवति स मनोमयः कोशः ।

manaśca jñānendriyapañcakam militvā yo bhavati sa manomayah kośah

विज्ञानमयः कः ?

vijñānamayaḥ kah ?

बुद्धिज्ञनिन्द्रियपञ्चकं मिलित्वा यो भवति स विज्ञानमयः कोशः ।

buddhirjñānenendriyapañcakam militvā yo bhavati sa vijñānamayaḥ kośah

आनन्दमयः कः ?

ānandamayaḥ kah ?

एवमेव कारणशरीरभूताविद्यास्थमलिनसत्त्वं प्रियादिवृत्तिसहितं सत् आनन्दमयः कोशः

*evameva kāraṇaśarīrabhūtāvidyāsthamaṇinaśatvam priyādivṛuttisahitam sat
ānandamayaḥ kośah*

एतत् कोशपञ्चकम् ।

etat kośapañcakam

मदीयं शरीरं मदीयाः प्राणाः मदीयं मनश्च मदीया बुद्धिः मदीयं अज्ञानमिति स्वेनैव

ज्ञायते तद्यथा मदीयत्वेन ज्ञातं कटककुण्डलगृहादिकं स्वस्माद्विन्नं तथा पञ्चकोशादिकं
स्वस्माद्विन्नं मदीयत्वेन ज्ञातमात्मा न भवति ।

*madīyam śarīram madīyāḥ prāṇāḥ madīyam manaśca madīyā buddhiḥ
madīyam ajñānamiti svenaiva jñāyate tadyathā madīyatvena jñātam
kaṭakakuṇḍalagṛuhādikam svasmādbhinnam tathā pañcakośādikam
svasmādbhinnam madīyatvena jñātamātmā na bhavati*

आत्मा तर्हि कः ?

ātmā tarhi kah ?

सच्चिदानन्दस्वरूपः ।

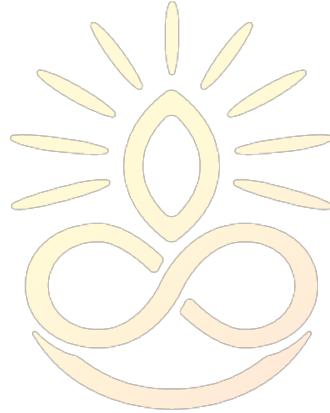
saccidānandasvarūpah

सत् किम् ?

sat kim ?

कालत्रयेऽपि तिष्ठतीति सत् ।

kālatraye'pi tiṣṭhatīti sat

चित् किम् ?

cit kim ?

ज्ञानस्वरूपः ।

Jñānasvarūpah

आनन्दः कः ?

ānandah kah ?

सुखस्वरूपः ।

sukhasvarūpah

एवं सच्चिदानन्दस्वरूपं स्वात्मानं विजानीयात् ॥

evam saccidānandasvarūpam svātmānam vijānīyāt

Chapter 3

॥ अथ समष्टि-विचारः ॥

atha samaṣṭi-vicāraḥ

अथ चतुर्विंशतितत्त्वोत्पत्तिप्रकारं वक्ष्यामः ।

atha caturviṁśatitattvotpatti-prakāram vaksyāmaḥ

ब्रह्माश्रया सत्त्वरजस्तमोगुणात्मिकामाया अस्ति ।

brahmāśrayā sattvarajastamoguṇātmiκāmāyā asti

तत आकाशः सम्भूतः ।

tata ākāśah sambhūtaḥ

आकाशाद् वायुः ।

ākāśād vāyuḥ

वायोस्तेजः ।

vāyostejaḥ

तेजस आपः ।

tejasa āpah

अद्भ्यः पृथिवी ।

adbhyah pr̥uthivī

एतेषां पञ्चतत्त्वानां मध्ये आकाशस्य सात्त्विकांशात् श्रोत्रेन्द्रियं सम्भूतम् ।

eteṣāṁ pañcatattvānāṁ madhye ākāśasya sātvikāṁśāt śrotrendriyāṁ sambhūtam

वायोः सात्त्विकांशात् त्वगिन्द्रियं सम्भूतम् ।

vāyoḥ sātvikāṁśāt tvagindriyam sambhūtam

अग्नेः सात्त्विकांशात् चक्षुरिन्द्रियं सम्भूतम् ।

agnēḥ sātvikāṁśāt cakṣurindriyam sambhūtam

जलस्य सात्त्विकांशात् रसनेन्द्रियं सम्भूतम् ।

jalasya sātvikāṁśāt rasanendriyam sambhūtam

पृथिव्याः सात्त्विकांशात् ग्राणेन्द्रियं सम्भूतम् ।

pr̥uthivyāḥ sātvikāṁśāt ghrāṇendriyam sambhūtam

एतेषां पञ्चतत्त्वानां समष्टि-सात्त्विकांशात् मनोबुद्ध्यहंकारचित्तान्तःकरणानि

सम्भूतानि ।

eteṣām pañcatattvānām samaṣṭi-sātvikāṁśāt

manobuddhyahaṅkāracittāntahkaraṇāni sambhūtāni

संकल्पविकल्पात्मकं मनः ।

saṅkalpavikalpātmakam manah

निश्चयात्मिका बुद्धिः ।

niścayāt̄mikā buddhiḥ

अहंकर्ता अहंकारः ।

ahaṅkartā ahaṅkāra

चिन्तनकर्तृ चित्तम् ।

cintanakartṛ cittam

मनसो देवता चन्द्रमाः ।

manaso devatā candramāḥ

बुद्धेः ब्रह्मा ।

buddheḥ brahmā

ā
ś

अहंकारस्य रुद्रः ।

ahaṅkārasya rudrah

चित्तस्य वासुदेवः ।

cittasya vāsudevah

एतेषां पञ्चतत्त्वानां मध्ये आकाशस्य राजसांशात् वागिन्द्रियं सम्भूतम् ।

eteṣāṁ pañcatattvānāṁ madhye ākāśasya rājasāṁśāt vāgindriyam sambhūtam

वायोः राजसांशात् पाणीन्द्रियं सम्भूतम् ।

vāyoḥ rājasāṁśāt pāṇīndriyam sambhūtam

वह्नेः राजसांशात् पादेन्द्रियं सम्भूतम् ।

vahneḥ rājasāṁśāt pādendriyam sambhūtam

जलस्य राजसांशात् उपस्थेन्द्रियं सम्भूतम् ।

jalasya rājasāṁśāt upasthendriyam sambhūtam

पृथिव्याः राजसांशात् गुदेन्द्रियं सम्भूतम् ।

pruthivyāḥ rājasāṁśāt gudendriyam sambhūtam

एतेषां समष्टि-राजसांशात् पञ्चप्राणाः सम्भूताः ।

eteṣāṁ samaṣṭi-rājasāṁśāt pañcaprāṇāḥ sambhūtāḥ

एतेषां पञ्चतत्त्वानां तामसांशात् पञ्चीकृतपञ्चतत्त्वानि भवन्ति ।

eteṣāṁ pañcatattvānāṁ tāmasāṁśāt pañcīkṛutapañcatattvāni bhavanti

पञ्चीकरणं कथमिति चेत् ?

pañcīkaraṇam kathamiti cet ?

एतेषां पञ्चमहाभूतानां तामसांशस्वरूपं एकमेकं भूतं द्विधा विभज्य

एकमेकमर्द्धं पृथक् तूष्णीं व्यवस्थाप्य

अपरमपरमर्द्धं चतुर्धा विभज्य

स्वार्धमन्येषु अर्धेषु स्वभागचतुष्टयसंयोजनं कार्यम् ।

eteśāṁ pañcamahābhūtānāṁ tāmasāṁśasvarūpam ekamekaṁ bhūtam dvidhā vibhājya

ekamekamardham pṛuthak tūṣṇīṁ vyavasthāpya

aparamaparamardham caturdhā vibhājya

svārdhamanyeṣu ardheṣu svabhāgacatuṣṭayasamīyojanāṁ kāryam

तदा पञ्चीकरणं भवति ।

tadā pañcikaraṇāṁ bhavati

एतेभ्यः पञ्चीकृतपञ्चमहाभूतेभ्यः स्थूलशरीरं भवति ।

etebhyah pañcikṛutapañcamahābhūtebhyah sthūlaśarīram bhavati

एवं पिण्डब्रह्माण्डयोरैक्यं सम्भूतम् ।

evam piṇḍabrahmāṇḍayoraikyam sambhūtam

Chapter 4

॥ अथ ऐक्य-विचारः ॥

atha aikya-vicāraḥ

स्थूलशरीराभिमानि जीवनामकं ब्रह्मप्रतिबिम्बं भवति ।

sthūlaśarīrabhimāni jīvanāmakam brahmapratibimbam bhavati

स एव जीवः प्रकृत्या स्वस्मात् ईश्वरं भिन्नत्वेन जानाति ।

sa eva jīvah prakṛtyā svasmāt īśvaram bhinnatvena jānāti

अविद्योपाधिः सन् आत्मा जीव इत्युच्यते ।
avidyopādhiḥ san ātmā jīva ityucyate

मायोपाधिः सन् आत्मा ईश्वर इत्युच्यते ।
māyopādhiḥ san ātmā īśvara ityucyate

एवं उपाधिभेदात् जीवेश्वरभेददृष्टिः यावत् पर्यन्तं तिष्ठति तावत् पर्यन्तं
 जन्ममरणादिरूपसंसारो न निवर्तते ।

तस्मात् कारणात् न जीवेश्वरयोर्भेदबुद्धिः स्वीकार्या ।

*evam upādhibhedāt jīveśvarabhedadṛuṣṭih yāvat paryantam tiṣṭhati tāvat
 paryantam janmamaranādirūpasamisāro na nivartate
 tasmāt kāraṇāt na jīveśvarayorbhedabuddhiḥ svikāryā*

ननु साहङ्कारस्य किञ्चिज्ज्ञस्य जीवस्य निरहंकारस्य सर्वज्ञस्य ईश्वरस्य तत्त्वमसीति

महावाक्यात्कथमभेदबुद्धिः स्यादुभयोः विरुद्धधर्माक्रान्तत्वात् ।

nanu sahaṅkārasya kiñcijjñasya jīvasya

nirahaṅkārasya sarvajñasya īśvarasya tattvamasiti

mahāvākyātatkathamabhedabuddhiḥ syādubhayoḥ viruddhadharmākrāntatvāt

इति चेन्न ।

iti cenna

स्थूलसूक्ष्मशरीराभिमानि त्वम्पदवाच्यार्थः ।

sthūlasūkṣmaśarīrabhimāni tvampadavācyārthaḥ

उपाधिविनिर्मुक्तं समाधिदशासम्पन्नं शुद्धं चैतन्यं त्वम्पदलक्ष्यार्थः ।

upādhivinirnirmuktam̄ samādhidaśāsampannam̄ śuddham̄ caitanyam̄ tvampadalakṣyārthaḥ

एवं सर्वज्ञत्वादिविशिष्ट ईश्वरः तत्पदवाच्यार्थः ।

evam̄ sarvajñatvādīviśiṣṭa iśvarah tatpadavācyārthaḥ

उपाधिशून्यं शुद्धचैतन्यं तत्पदलक्ष्यार्थः ।

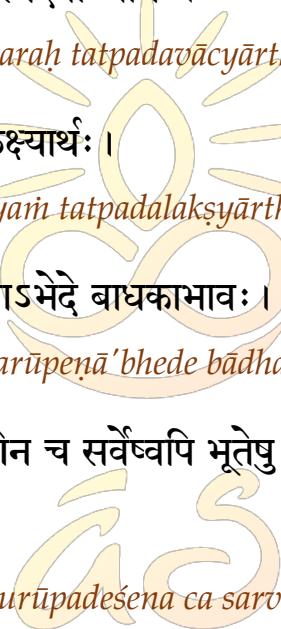
upādhisūnyam̄ śuddhacaitanyam̄ tatpadalakṣyārthaḥ

एवं च जीवेश्वरयोः चैतन्यरूपेणाऽभेदे बाधकाभावः ।

evam̄ ca jīvesvarayoh caitanyarūpenā'bhede bādhakābhāvah

एवं च वेदान्तवाक्यैः सद्गुरुपदेशेन च सर्वेष्वपि भूतेषु येषां ब्रह्मबुद्धिरुत्पन्ना ते जीवन्मुक्ता इत्यर्थः ।

evam̄ ca vedāntavākyaiḥ sadgurūpadēśena ca sarveṣvapi bhūteṣu yeṣām̄ brahmabuddhirutpannā te jīvanmuktā ityarthah

Chapter 5

॥ अथ ज्ञानफलं विचारः ॥

atha jñānaphalam vicārah

जीवन्मुक्तः कः ?

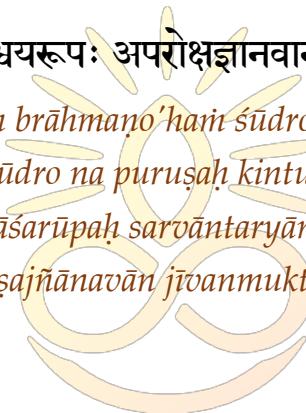
jīvanmuktaḥ kah ?

यथा देहोऽहं पुरुषोऽहं ब्राह्मणोऽहं शूद्रोऽहमस्मीति दृढनिश्चयः तथा नाहं ब्राह्मणो न

शूद्रो न पुरुषः किन्तु असंगः सच्चिदानन्दस्वरूपः प्रकाशरूपः सर्वान्तर्यामि

चिदाकाशरूपोऽस्मीति दृढनिश्चयरूपः अपरोक्षज्ञानवान् जीवन्मुक्तः ।

*yathā deho 'ham puruṣo 'ham brāhmaṇo 'ham śūdro 'ham asmi tīti dṛudhaniścayaḥ
tathā nāhaṁ brāhmaṇo na śūdra na puruṣaḥ kintu asaṅgaḥ
saccidānandasvarūpaḥ prakāśarūpaḥ sarvāntaryāmi cidākāśarūpo 'smīti
dṛudhaniścayarūpaḥ aparoksajñānavān jīvanmuktaḥ*

ब्रह्मैवाहमस्मि इत्यपरोक्षज्ञानेन निखिलकर्मबन्ध विनिर्मुक्तः स्यात् ।

brahmaivāhamasmi ityaparokṣajñānenā nikhilakarmabandha vinirmuktah syāt

कर्माणि कतिविधानि सन्ति इति चेत् ?

karmāṇi katividhāni santi iti cet ?

आगामिसञ्चितप्रारब्धभेदेन त्रिविधानि सन्ति ।

āgāmisañcitaprārabdhahedena trividhāni santi

आगामि कर्म किम् ?

āgāmi karma kim

ज्ञानोत्पत्यनन्तरं ज्ञानिदेहकृतं पुण्यपापरूपकर्म यदस्ति तत् आगामि इत्यभिधीयते ।

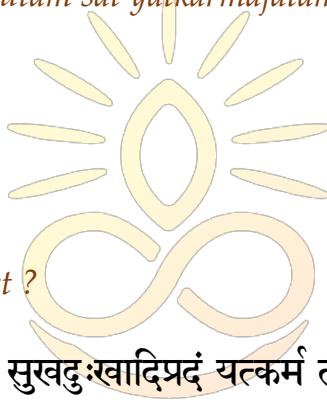
*jñānotpatyanantaram jñānidēhakṛutam puṇyapāparūpaṅkarma yadasti tat
āgāmi ityabhidhīyate*

सञ्चितं कर्म किम् ?

sañcitaṁ karma kim ?

अनन्तकोटिजन्मनां बीजभूतं सत् यत्कर्मजातं पूर्वार्जितं तिष्ठति तत्सञ्चितं ज्ञेयम् ।

*anantakoṭijanmanām bijabhūtam sat yatkarmajātam pūrvārjitaṁ tiṣṭhati
tatsañcitaṁ jñeyam*

प्रारब्धं कर्म किमिति चेत् ?

prārabdham karma kimiti cet ?

इदं शरीरमुत्पाद्य इहलोके एवं सुखदुःखादिप्रदं यत्कर्म तत्प्रारब्धम् । भोगेन नष्टं भवति ।

*idam śarīramutpādy ihaloke evam sūkhaduḥkhādipradam yatkarma
tatprārabdham
bhogena naṣṭam bhavati*

प्रारब्धकर्मणां भोगादेव क्षय इति ।

prārabdhakarmanām bhogādeva kṣaya iti

सञ्चितं कर्म ब्रह्मैवाहमस्मीति निश्चयात्मकज्ञानेन नश्यति ।

sañcitaṁ karma brahmaivāhamasmīti niścayātmaṅkajñānenā naśyati

आगामिकर्म अपि ज्ञानेन नश्यति । किंच आगामिकर्मणां नलिनीदलगतजलवत्
ज्ञानिनां सम्बन्धो नास्ति ।

*āgāmikarma api jñānenena naśyati
kiñca āgāmikarmanāṁ nalinīdalagatajalavat jñānināṁ sambandho nāsti*

किञ्च ये ज्ञानिनं स्तुवन्ति भजन्ति अर्चयन्ति तान्प्रति ज्ञानिकृतं आगामि पुण्यं
गच्छति ।

*kiñca ye jñānināṁ stuvanti bhajanti arcayanti tānprati jñānikṛutam āgāmi
puṇyam gacchati*

ये ज्ञानिनं निन्दन्ति द्विषन्ति तान्प्रति ज्ञानिकृतं सर्वमागामि क्रियमाणं यद्वाच्यं कर्म
पापात्मकं तद्गच्छति ।

*ye jñānināṁ nindanti dviṣanti tānprati jñānikṛutam sarvamāgāmi kriyamānam
yadvācyam karma pāpātmakam tadgacchati*

सुहृदः पुण्यकृत्यं दुर्हृदः पापकृत्यं गृह्णन्ति ।
suhṛdah puṇyakṛtyam durhṛdah pāpakṛtyam gr̥hṇanti

तथा च आत्मवित्संसारं तीर्त्वा ब्रह्मानन्दमिहैव प्राप्नोति ।

tathā ca ātmavitsaṁsāram tīrtvā brahmānandamihaiwa prāpnoti

तरति शोकं आत्मवित् इति श्रुतेः ।

tarati śokam ātmavit iti śruteḥ

तनुं त्यजतु वा काश्यां श्वपचस्य गृहेऽथवा

ज्ञानसम्प्राप्तिसमये मुक्तोऽसौ विगताशयः ॥

इति स्मृतेश्च ।

*tanum tyajatu vā kāśyāṁ śvapacasya gruhe' thavā
jñānasamprāptisamaye mukto'sau vigatāśayah
iti smṛuteśca*

इति तत्त्वबोधप्रकरणं समाप्तम् ॥

iti tattvabodhaprakaraṇam samāptam

āś

Key to transliteration and pronunciation of Sanskrit letters

Sanskrit is a highly phonetic language and therefore accuracy in the pronunciation of the letters is very important. A change in the pronunciation could change the meaning of the word itself. For those who are not familiar with the *Dēvanāgarī* script, the International Alphabet of Sanskrit Transliteration is a guide to the correct pronunciation of the Sanskrit letters.

अ a	<u>fun</u>	च ca	<u>chunk</u> 2	य ya	<u>loyal</u>
आ ā	<u>father</u>	छ cha	<u>match</u> *2	र ra	<u>red</u>
इ i	<u>it</u>	ज ja	<u>jump</u> 2	ल la	<u>luck</u>
ई ī	<u>feet</u>	় jha	<u>hedgehog</u> *2	ব va	<u>virtue</u>
় u	<u>full</u>	ত्र tra	<u>three</u> ৰ	শ ſa	<u>sure</u>
় ū	<u>pool</u>	় tha	<u>ant-hill</u> *3	ষ ſa	<u>shun</u>
় r	<u>rhythm</u>	় da	<u>duck</u> *3	স sa	<u>sir</u>
় ſ	<u>marine</u>	় dha	<u>godhead</u> *3	হ ha	<u>hum</u>
় l	<u>revelry</u>	় na	<u>thunder</u> *3	ক্ষ kṣa	<u>worksheets</u>
় e	<u>play</u>	ত ta	(close to) <u>think</u> *4	জ jñā	*
় ai	<u>aisle</u>	থ tha	(close to) <u>pathetic</u> *4	় (close to)	<u>world</u> *
় o	<u>go</u>	দ da	(close to) <u>that</u> *4	স '	<u>unpronounced</u>
় au	<u>cow</u>	ধ dha	(close to) <u>breathe</u> *4	অ(a)	
় am	**	ন na	<u>dumb</u> *4	সs	" <u>unpronounced</u>
় ah	***	প pa	<u>purse</u> 5		আ(ā)
় ka	<u>Seek</u> 1	ফ pha	<u>sapphire</u> *5		
় kha	<u>blockhead</u> *1	ব ba	<u>but</u> 5		
় ga	<u>get</u> 1	ভ bha	<u>abhor</u> 5		
় gha	<u>log-hut</u> * 1	ম ma	<u>mother</u> 5		
় na	<u>sing</u> 1				

* No English equivalent ** Nasalisation of preceding vowel *** Aspiration of preceding vowel.

- 1. Guttural - Pronounced from throat
- 2. Palatal - Pronounced from palate
- 3. Lingual - Pronounced from cerebrum
- 4. Dental - Pronounced from teeth
- 5. Labial- - Pronounced from lips.

The 5th letter of each of the above class – called nasals – is also pronounced nasally.